

ZAJEDNO DO VODE

BILTEN

br. 2

GRAĐANSKI
gradjanski-preokret.rs

PREOKRET

EKSPLOZIJA

**u fabrici vode
je dramatično
upozorenje**

REČ STRUČNJAKA

dr Duško Kuzović

**Drina je perspektivnije
vodoizvorište od Save**

dr Miomir Komatina

**Izvorišta vode u Zrenjaninu se
smanjuju, Linglong ne bi smeo
da buši bunare**

dr Branislav Simonović

**Kako prečistiti
zrenjaninsku vodu?**

dr Dragana Jovanović

**I voda bez boje, ukusa i mirisa
može da bude puna arsena**

dr Dubravka Popović

**Ni prečišćena zrenjaninska voda
ne odgovara propisima**

**ŠTA KAŽE INSTITUT
za vodoprivredu?**

**ZAŠTO NE TREBA
privatizovati vodovode**

**ZA SVAKI NERAD INSTITUCIJE
neko je lično odgovoran**

**PRITISCI NA NOVINARE
od prvog dana zabrane vode**

EKSPLOZIJA u fabrici vode

Eksplozija u “fabrici vode” u Zrenjaninu, u kojoj su dve osobe ozbiljnije povređene je poslednje u nizu, vrlo dramatično upozorenje da je posao od izuzetnog značaja za zdravlje ljudi i funkcionisanje grada Zrenjanina predat sumnjivoj i nesposobnoj grupi ljudi koji se predstavljaju kao investitori.

U pitanju je “fabrika” koja više od pet godina ne uspeva da ispuni ugovorne obaveze i obezbedi zdravstveno ispravnu pijaću vodu. Od potpisivanja ugovora o prečišćavanju vode 2015. godine do danas, konzorcijum koji je sastavljen od mikropreduzeća, s par zaposlenih, s ozbiljnim finansijskim

poteškoćama, a bez ikakvih referenci u oblasti vodosnabdevanja, dobija političku podršku državne i gradske vlasti i ozbiljnu finansijsku pomoć iz budžeta.

Nakon što je ustanovljeno da su 2015. godine JKP “Vodovod i kanalizacija” iz Zrenjanina i “fabrika vode” zaključili ugovor protivan Zakonu o komunalnim delatnostima, Srbija je menjala taj zakon kako bi se omogućilo da to postrojenje, u privatnom vlasništvu, bude uključeno u delatnost distribucije vode za piće. Grad Zrenjanin i JKP “Vodovod i kanalizacija” su više puta sklapali nove sporazume s “fabrikom vode” kojima su produžavani rokovi za početak pružanja usluge. Iz budžeta je tom “privatnom investitoru” do sada uplaćeno najmanje sto miliona dinara, kao “subvencija” ili “pozajmica”.

Gradanski preokret je 2019. godine podneo krivičnu prijavu protiv Čedomira Janjića, tadašnjeg gradonačelnika Zrenjanina i još pet povezanih lica, među kojima su direktor gradskog vodovoda i tadašnji zakonski zastupnik “fabrike vode” zbog osnovane sumnje da su izvršili niz krivična dela u vezi s vodosnabdevanjem, kao i protiv Gorana Kneževića, tadašnjeg ministra privrede, zbog krivičnog dela podstrekavanja.

Krajnje je vreme da pravosuđe smogne snage i pretrese slučaj zrenjaninske “fabrike vode”, kako bi zaštitilo zdravlje i bezbednost građana i sprečilo dalje rasipanje javnih finansija na privatno-političke projekte.

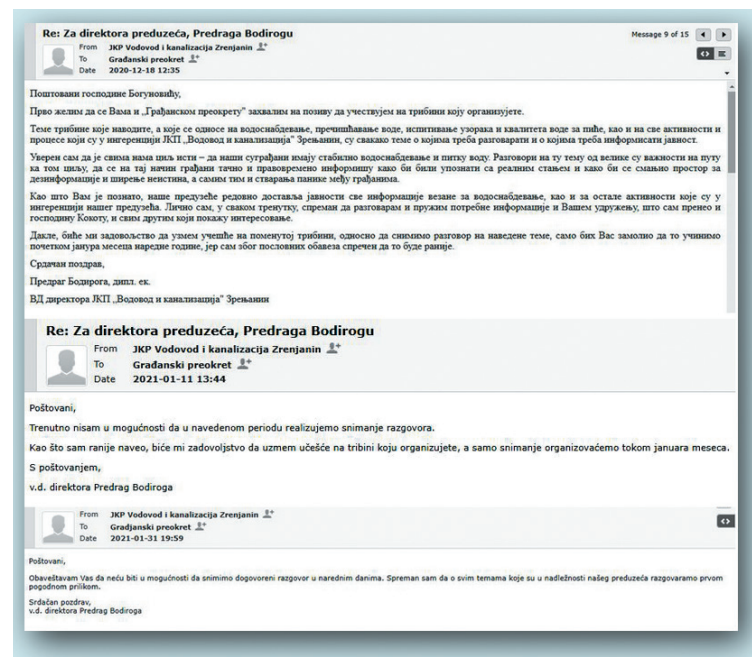
VLAST IGNORISALA Inicijativu Zajedno do vode

Od početka Inicijative “Zajedno do vode” u martu prošle godine pa do danas, Građanski preokret je upućivao redovne pozive predstavnicima gradske vlasti i gradskog vodovoda na panel diskusije, tribine i online razgovore. Za jedanaest meseci, na pregršt poziva, samo je Predrag Bodiropa, v.d. direktor JKP “Vodovod i kanalizacija” jednom odgovorio pozitivno, iskazujući spremnost za razgovor, ali se i on ubrzo predomislio pa otkazao već zakazan intervju.

Bodiropa je 18. decembra Građanskom preokretu napisao “da će mu biti zadovoljstvo da snimimo razgovor” i zamolio da se to uradi početkom januara. U dopisu 11. januara je odložio snimanje, ali i obećao da će ono biti realizovano tokom tog meseca, a 31. januara je javio da ipak nije u mogućnosti da obavi razgovor.

Na početku Inicijative “Zajedno do vode” javnosti su iz gradske kuće, gradskog vodovoda i “fabrike vode” stizale iste tvrdnje i ista obećanja. Danas je situacija

sasvim drugačija: vodovod i “fabrika vode” su kao rogovu u vreći, a gradska vlast se “pravi mrtva”. Građani i dalje nemaju zdravstveno ispravnu vodu. Inicijativa je rasvetlila mnoge detalje kriminalne ujdurme koja traje već više od šest godina, ostaje samo da vidimo epilog.

E-mail prepiska sa direktorom JKP “Vodovod i kanalizacija”

Gradanski preokret: OTVORENO PISMO TUŽIOCIMA

Pišemo vam otvoreno pismo jer smo vam krivične prijave uputili pre više od godinu dana.

Krajem prošle godine se dogodila eksplozija u zrenjaninskom postrojenju Fabrike vode doo iz Beograda, a dve osobe su tom prilikom povređene. Zbog te havarije i ponovnog prekida rada postrojenja, došlo je do tridesetak havarija na vodovodnoj mreži u gradu. Samo nekoliko dana kasnije, Skupština grada Zrenjanina je odlučivala o budžetu i opredelila 120 miliona dinara “subvencija za prečišćenu vodu” tom postrojenju.

Šta i koga čekate? Političku volju izvršne vlasti? Mig iz vrha vladajuće partije? Godoa? Veću eksploziju sa smrtnim posledicama? Da “fabrika vode” ispusti neku hemikaliju u cevi pa da se otruju desetine hiljada ljudi? Da se još nekoliko miliona evra prelije iz budžeta u ruke “investitora” koji već šest

godina ne ispunjavaju ugovornu obavezu, ne isporučuju uslugu, a nanose materijalnu štetu gradskoj infrastrukturi?

Gradom Zrenjaninom i privrednim društvom Fabrika vode doo Beograd i dalje upravljaju lica protiv kojih smo vam blagovremeno podneli krivične prijave. Zašto ne postupate po njima? Zašto su vam istrage zakasnele, selektivne, ograničene i spore? Zašto nema rezultata? Da li je moguće da nema odgovornih za nezakonito zaključen ugovor, petogodišnju ujdurmu, veliku materijalnu štetu, a sada i povređene radnike?

Kada ćete se posvetiti ovom slučaju i podići optužnice? Na leto, kada nam opet potpuno presuše slavine? Ili na kukovo leto?

Sedište Gradanskog preokreta je u Pupinovoj ulici

FABRICI VODE 112 miliona

Odlukom Skupštine grada Zrenjanina utvrđen je iznos od 112 miliona dinara u prošlogodišnjem budžetu za “isporučenu prečišćenu vodu” koji JKP Vodovod i kanalizacija prebacuje “fabrici vode” u privatnom vlasništvu.

“Fabrika vode” ni u jednom trenutku tokom 2020. godine nije isporučivala vodu u skladu s Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti. Osim s kvalitetom vode, u dva navrata od po nekoliko meseci dok je vodosnabdevanje išlo preko tog postrojenja bilo je problema i s kvantitetom, odnosno količinom isporučene vode, jer je nije bilo dovoljno za rubne delove grada i više spratove.

“Fabrika vode” nije radila ni u trenutku kada je Skupština grada odlučivala o novcu koji joj se daje jer je oštećena u eksploziji. Gradska vlast Zrenjanina je tom odlukom potvrdila i nastavila svoju dugogodišnju politiku protiv interesa građana, a u korist privatnih investitora, koja u slučaju vodosnabdevanja ugrožava zdravlje i bezbednost svih stanovnika, a ima i svoje očigledne kriminalne dimenzije.

Gradanski preokret poziva tužilaštvo da postupi po krivičnim prijavama koje su podnete protiv čelnika Grada Zrenjanina i takozvanih investitora u “fabriku vode” kako bi se ujdurma s tim postrojenjem konačno završila.

IZVORIŠTA VODE U ZRENJANINU SE SMANJUJU, Linglong ne bi smeo da buši bunare

Dr Miomir Komatina, geolog i autor kapitalnog dela "Podzemne vode Srbije" je radni vek proveo u intenzivnim istraživanjima podzemnih voda u Srbiji, regionu Balkana, Libiji, Maroku, Venecueli i Omanu. Za potrebe Inicijative "Zajedno do vode" odgovarao je na pitanja Građanskog preokreta.

Možete li da se priselite istorijata izvorišta u Zrenjaninu?

Istražne radove u rejonu Mihajlovačka izvodio je u periodu 1959-1961. godine Institut Jaroslav Černi, kada su sa desetak reversnih bunara kaptirana dva vodonosna sloja peskova i šljunkova iz sastava osnovnog vodonosnog kompleksa sa dubina od 50-78 m i 90-122 m, a kapacitet bunara u proseku iznosio 38.8 litara u sekundi. Kasnije, 1976-1990. i 1991-2000. godine, izvorište je prošireno sa 43 nova bunara pa je obezbeđeno ukupno 560 litara po sekundi vode. Koriste se i četiri lokalna bunara ukupne izdašnosti 40 litara po sekundi. Prihranjivanje izvorišta odvija se od Karpata, ali je vrlo sporo pa je generalni pad nivoa podzemnih voda izvorišta od 1960. do 2000. godine iznosio 5 metara. Ovaj momenat isključuje mogućnost najavljenog zahvatanja vode novim bunarima u krugu fabrike guma LingLong, kao i za dodatne potrebe samog postrojenja "fabrike vode".

Šta možete da kažete o kvalitetu vode izvorišta Zrenjanina?

Relativno uska zona osnovnog vodonosnog sloja (OVK) na liniji Zrenjanin-Žitište poznata je po visokoj mineralizaciji, visokom sadržaju gvožđa, visokim sadržajima amonijaka i izrazito visokim sadržajem organskih materija. Na pojedinim lokalnostima utvrđena je pojava metana u podzemnoj vodi. Samo izvorište Zrenjanina je sa podzemnom vodom čiji kvalitet ne zadovoljava prvenstveno zbog visokog sadržaja arsena neorganskog porekla i prirodnih organskih materija.

Šta je potrebno preduzeti da bi Zrenjaninci dobili ispravnu vodu za piće?

Zrenjanin nema mnogo mogućnosti da bira kad je u pitanju potrebna količina vode reda 600 l/s vode za piće. Kako naći povoljniju vodonosnu sredinu predstavlja dosta složeno pitanje, a ono se opet povezuje sa većim novčanim sredstvima. Treba najpre sakupiti i dobro proučiti sve postojeće fondovske materijale i literaturu o dosadašnjim geološkim i hidrogeološkim istraživanjima i izdvojiti potencijalna područja. Iz toga će proisteći Projekat vodoistražnih radova, u cilju utvrđivanja interesantne vodonosne sredine, njenih parametara, pre svega koeficijenta propusnosti, rezervi i kvaliteta vode. Za ovo je neophodan kompetentan projektant i kvalitetna izvođačka firma.

Navedite primere mogućih rešenja i regionalnih projekata?

Broj perspektivnih rejonu je mali. Starije geološke sredine praktično treba odmah isključiti, a osnovnoj vodonosnoj sredini kvartarne starosti oprezno prići. Ostaju na raspolaganju aluvijalni rečni nanosi, a među njima nanos duž Tise ne obećava mnogo, pošto je sastavljen uglavnom od peskova, a šljunka, koji je osetno vodoizdašnija sredina, ima samo mestimično. Ipak, to treba detaljnije istražiti u južnom Potisju i glavnu pažnju posvetiti rejonu bliže ušću Tise u Dunav. Kompleksnim hidrogeološkim istraživanjima treba obuhvatiti perspektivni rejon Knićanin-Čenta, gde debljina povlate od prašinstih peskova iznosi 7-9 m, a vodonosni kompleks čine srednjezrni peskovi, neznatno šljunkovi, debljine 10-12 m. Koeficijent filtracije iznosi 5-9m/dan, a vodoprovodnosti oko 90 m²/dan (Institut Jaroslav Černi, 1992). Vrednosti tih parametara su nešto niže zbog većeg udela sitnozrnih frakcija u aluvijonu Tise u odnosu na istu sredinu Dunava. Pitanje je da li se iz ove sredine može izvući količina vode potrebne gradu. Prema Strategiji vodosnabdevanja i zaštite voda Vojvodine (2009), u perspektivna područja spada teren jugoistočnog Banata, oivičen naseljima Jaša Tomić – Boka – Jarkovac – Padina – Seleuš – Lokve – Vatin, površine od oko 500 km². Ovde vrlo pažljivo postupiti kod samih istraživanja, jer se, kao i kod zrenjaninskog izvorišta, radi o

Dr Miomir Komatina

osnovnom vodonosnom kompleksu. Po autorima Strategije, vodonosni kompleks je sa pogodnim filtracionim odlikama i značajnim rezervama vode upotrebljive za piće. U prvi plan treba staviti kvalitet vode, najpre uzeti 2-3 uzorka iz postojećih bunara koje koriste naselja i uraditi kompletne hemijske analize. Ako su rezultati zadovoljavajući, nastaviti sa istraživanjima. Depresija Kovin-Dubovac računata je i ranije kao perspektivno izvorište za vodosnabdevanje većeg dela Banata, a i ja je forsiram u svojoj knjizi. Ovde su do dubine reda 70-80 metara nataloženi šljunkovi starijeg kvartara, transportovani pre desetak hiljada godina koritom Velike Morave u vreme topljenja lednika. Povoljna okolnost je što postoji značajan obim podataka ranijih istraživanja, koji su za izradu projekta neophodni. Za regionalni vodovodni sistem Banata potrebe u vodi su reda 2100-2300 l/s, a finansijska sredstva, koja su svakako visoka, treba da obezbede država i pokrajina, jer je važnije da ljudi imaju vodu da piju nego podizati razne građevine. Ako bi se radilo samo o Zrenjaninu, bio bi posebno interesantan rejon Žarkovca, kod Kovina, gde su bušenjem otkriveni šljunkovi velike debljine, pa bi se sa manjim brojem bušenih bunara obezbedile potrebne količine kvalitetne vode. Moram na kraju da kažem da sam mnogo radio po svetu, ali veliki grad, decenijama bez ispravne vode za piće, zaista nigde nisam video.

KAKO PREČISTITI zrenjaninsku vodu?

Izvod iz teksta Branislava Simonovića, doktora fizičke hemije i profesora univerziteta u penziji, napisanog za potrebe inicijative "Zajedno do vode"

Problemi s vodom za piće u Zrenjaninu stari su koliko i zrenjaninski vodovod. Samo se o tome dugo nije vodilo računa, niti se o tome govorilo. Problem nije samo u značajno povećanom sadržaju arsena jer još nekoliko važnih parametara značajno premašuje maksimalno dozvoljene vrednosti. Sve to, odnosno ukupni hemijski sastav zrenjaninske vode za piće, veoma otežava rešavanje ovog problema. A da bi se sagledali svi problemi, neophodno je da se najpre pogleda hemijski sastav ove vode i da se daju neka objašnjenja o svim tim parametrima. Parametri u zrenjaninskoj vodi koji odstupaju od normativa su: boja koja je 9 puta veća od dozvoljene granice, utrošak Kalijum permanganata koji je 22 puta veći, natrijum (1,5 puta veći), trovalentno gvožđe (duplo veće), arsen (10 do 15 puta veći) i amonijak (10 – 12 puta veći od dozvoljene granice). Boja vode, žućkasto-bronkasta, koja je značajno veća od dozvoljene, potiče od povećanog sadržaja huminskih materija. U isto vreme povećani sadržaj humina utiče i na povećanje utroška $KMnO_4$ (kalijum permanganata), koji je mera za ukupni sadržaj organskih materija. Osim što daju boju vodi za piće, utiču i na njen ukus, a poseban problem predstavlja to što su humini pogodno tlo za razvoj bakterija i građenje biofilma u sistemu za razvođenje vode, a njihovo taloženje dovodi do začepjenja sistema za filtraciju vode, kao i cevovoda. One nisu otrovne, ali njihovo prisustvo (kao i prisustvo nekih sličnih organskih materija) u vodi za piće je veoma štetno jer pri dezinfekciji vode hlorom dolazi do stvaranja veoma štetnih i opasnih jedinjenja, tzv. trihalometana i hlorovane sirćetne kiseline, koji su kancerogeni i koji dovode do mutacije gena. Jedinjenja nastala iz humina, pri upotrebi hlora kao dezinfekcionog sredstva, čak i pri kratkotrajnom izlaganju dovode do pojave vrtoglavice, glavobolje, kao i do problema u centralnom nervnom sistemu. Zbog toga je neophodno uklanjanje humina iz vode za piće. Oni se iz vode za piće uklanjaju koagulacijom i flokulacijom, a mogu da se uklone i filtracijom kroz membrane. Arsen je dosta rasprostranjen u Zemljinoj kori. Prosečna koncentracija arsena je 1,8 mg/kg i on je 51. element po zastupljenosti. Prisustvo povećanih koncentracija arsena u podzemnim vodama koje se najčešće koriste za dobijanje vode za piće poznato je u mnogim zemljama. Tako se, na primer, u Mađarskoj u podzemnim vodama arsen nalazi u koncentracijama 1-174 $\mu\text{g/l}$, u Finskoj 17-980 $\mu\text{g/l}$, u SAD (Nju Džersi) 1-1.760 $\mu\text{g/l}$, u Meksiku 8-624 $\mu\text{g/l}$, u Čileu 470-770 $\mu\text{g/l}$, u Bangladešu 10-1.000 $\mu\text{g/l}$, u Indiji 193-737 $\mu\text{g/l}$ itd. Međunarodna agencija za istraživanje raka (International Agency for Research on Cancer - IARC) klasifikovala je arsen u grupu 1 kancerogenih supstanci.

Dr Branislav Simonović

Izbor najpogodnije tehnologije za prečišćavanje vode za piće s povećanom koncentracijom arsena zavisi od više činilaca: od kvaliteta polazne vode, od raspoloživog prostora, od mogućnosti odlaganja ili prerade otpada koji nastaje primenom izabrane tehnologije, a posebno od prisustva drugih materija koje mogu značajno da utiču na uspešnost primene izabrane tehnologije. Najčešće korišćene tehnologije za uklanjanje arsena i drugih štetnih i opasnih materija iz vode za piće su: Koagulacija-filtracija, Oksidacija-filtracija, Adsorpcija korišćenjem granulata gvožđe hidroksida, Jonska izmena i Membransko razdvajanje.

Bez obzira na tehnologiju koja bi se primenila, važno je da se pomene da bi moralo da se nađe rešenje i za preradu opasnog otpada, bilo tečnog, bilo čvrstog, koji ostaje posle prerade vode. Reč je o velikoj količini vode, pa samim tim bude i dosta opasnog otpada, s povećanim sadržajem arsena.

Iz analiza kvaliteta vode sa određenih lokacija u Zrenjaninu vidi se da nekoliko parametara značajno premašuje maksimalno dozvoljene vrednosti, prema Pravilniku o higijenskoj ispravnosti vode za piće. To su boja koja ima 9 puta veću vrednost, što znači da huminske materije iz vode nisu uklonjene, kao i utrošak $KMnO_4$, jer je mali sadržaj rezidualnog hlora. Huminske materije troše hlor, pri čemu nastaju trihalometani i hlorovana sirćetna kiselina, koji su kancerogeni i koji dovode do mutacije gena. Osim toga huminske materije su pogodno tle za razvoj bakterija i mikroorganizama, posebno što u vodi nema dovoljno hlora koji bi uništio bakterije. I ostatak isparavanja je veći za 50 mg/l. To može da potiče iz mreže jer su na zidovima cevi nataložene huminske materije i na njima adsorbovani neki joni.

Prikaz teksta: Ljubomir Popović

Ceo tekst može se pročitati na internet portalu Građanskog preokreta, na adresi: gradjanskipreokret.rs

O autoru:

Branislav Simonović je doktorirao na Fakultetu za fizičku hemiju u Beogradu i ima zvanje naučnog savetnika. Gotovo celi radni vek proveo je u Institutu za opštu i fizičku hemiju, a radio je i kao profesor fizike i hemije u Drugoj ekonomskoj školi u Beogradu i kao asistent na grupi za fizičku hemiju Prirodno matematičkog fakulteta u Beogradu. Član je Društva fizikohemičara Srbije i Evropskog društva istraživača raka. Član je Programskog saveta za hemiju Istraživačkog centra u Petnici. Bavi se osnovnim i primenjenim istraživanjima u fizičkoj hemiji, biotehnologiji i zaštiti životne sredine. Objavio je 209 naučnih radova, saopštenja, tehničkih unapređenja i patenata na naučnim skupovima u zemlji i inostranstvu i više od 40 elaborata i studija. Dobitnik je više priznanja i nagrada.

ŠTA KAŽE INSTITUT ZA VODOPRIVREDU?

Institut za vodoprivredu „Jaroslav Černi“, za potrebe AP Vojvodine i Pokrajinskog sekretarijata za energetiku i mineralne sirovine izradio je tokom 2006. godine Studiju izvodljivosti izgradnje regionalnog vodovodnog sistema Dubovac-Zrenjanin-Kikinda.

Svrha Studije je omogućavanje snabdevanja vodom 13 opština u Banatu: Kovin, Pančevo, Opovo, Zrenjanin, Kovačica, Novi Bečej, Nova Crnja, Kikinda, Čoka, Novi Kneževac, Sečanj, Plandište i Žitište. Studija obuhvata detaljnu analizu kvaliteta sirove vode u svih 13 opština sa pripadajućim naseljima za koje postoje podaci. Voda za piće naseljenih mesta Opštine Zrenjanin ne poseduje higijensku ispravnost i njen kvalitet ne odgovara važećim normativima. Ne može se oceniti kao zdravstveno-bezbedna i poseduje povećan potencijalni zdravstveni rizik. Slična je situacija i u ostalih 12 opština.

Problemi neodgovarajućeg kvaliteta vode za piće na području Banata mogu se rešiti na tri načina: izgradnjom regionalnog sistema (koncept centralizovanog vodosnabdevanja); korišćenjem lokalnih izvorišta vodosnabdevanja uz izgradnju postrojenja za tretman (koncept decentralizovanog vodosnabdevanja); i kombinacijom regionalnog sistema i lokalnih postrojenja.

Kao povoljna zona za formiranje regionalnog izvorišta za Srednji i Severni Banat identifikovano je područje aluvijona između Kovina i Dubovca. Ovo područje, od izgradnje HE Đerdap, se nalazi pod usporom usled formiranja akumulacije, tako da su nivoi podzemnih voda bili znatno viši od prirodnih. Iz tog razloga se ovo područje brani od uticaja podzemnih voda sistemom drenažnih kanala i drenažnih bunara iz kojih se voda precrcpljuje u Dunav. U blizini ove lokacije tretiranje vode obavljalo bi centralno postrojenje za preradu vode. Proces prerade vode sa ovog vodoizvorišta čine sledeće faze: aeracija, taloženje (retenzija), filtracija i dezinfekcija. Posebna pažnja posvećena je obradi tehnološke i sanitarne otpadne vode, kao i mulju koji bi se posle taloženja odvezio na za to određenu deponiju van prostora vodoizvorišta.

Alternativa podzemnim vodama sa područja aluvijona Kovin-Dubovac je korišćenje resursa površinskih voda Dunava na lokalitetu kod Slankamena. Ovo rešenje takođe zahteva izgradnju postrojenja za prečišćavanje vode sa odgovarajućim tretmanom, ali i kompleksnu brigu o zaštiti rečnih tokova.

Nakon tretiranja, voda se cevovodima šalje ka konzumnom području. Transportnim i distributivnim rezervoarima hidraulički su razdvojene pojedine deonice cevovoda u sistemu. Razdvajanje deonica je izvršeno zbog: sigurnosti, zaštite sistema, štednje električne energije i uniformnosti pumpnih

stanica. Prilikom izbora cevnog materijala za cevovod, vodilo se računa i o svetskim iskustvima za slične sisteme. Poslednjih dvadesetak godina daktilne cevi imaju najširu primenu kod većine ugrađenih cevovoda. Razlog tome leži u činjenici što su cevi od daktila boljeg kvaliteta, trajnije su, imaju bolje hidrauličke karakteristike i samim tim manje eksploatacione troškove nad nešto većim investicionim ulaganjima.

U Studiji je razmatrano pet varijanti regionalnog vodovodnog sistema koje se razlikuju po broju obuhvaćenih opština. S obzirom na to da je kvalitet podzemnih voda u opštinama koje ne bi bile obuhvaćene regionalnim vodovodnim sistemom veoma raznovrstan i nemaju sve vode iste probleme, Studija je ponudila šest načina obrade vode u procesu tretmana i pripreme vode za piće u pojedinačnim sistemima. Svaki od tih načina je sličan, ali sadrži dodatke u procesu tretmana za izolovanje

elemenata koji nisu uklonjeni bazičnim tretmanom. Aeracija, retenzija i dvoslojno filtriranje je uobičajen predtretman, dok se u nastavku pojavljuju različiti vidovi dalje obrade: ozonizacija, GAU filtracija, nanofiltracija, filteri za Arsen, jonska izmena... Ukupne investicione vrednosti regionalnog vodovodnog sistema

pet razmatranih varijanti kreću se između 245 i 325 miliona evra, s obuhvatom kompletnog obima troškova izgradnje, zemljišta, eksproprijacije, nadzora i upravljanja sistemom, kao i lokalni vodovodni sistem, uključujući i pojedinačna postrojenja za preradu vode. Analiza varijanti obuhvata i poređenje mogućnosti korišćenja lokalnih resursa (količina, kvalitet vode i vodovodna mreža) naspram mogućnosti priključenja na regionalni sistem vodosnabdevanja. Varijante su poređene sa tehničkog, finansijskog, kao i aspekta upravljanja i održavanja.

Analiza izvodljivosti izgradnje regionalnog vodovodnog sistema za 13 opština Banata pokazala je da se iz aluvijona Dunava na prostoru između Kovina i Dubovca mogu obezbediti dovoljne količine podzemne vode, kvaliteta koji se uz primenu osnovnih metoda tretmana mogu dovesti do kvaliteta vode za piće; i da je varijanta koja obuhvata sve opštine osim Opštine Zrenjanin manje isplativa od varijante koja obuhvata i Opštinu Zrenjanin, ali ne i najudaljenije opštine.

Studijom je obuhvaćena detaljna finansijska konstrukcija koja podrazumeva učešće države i opština sa po 40 odsto troškova, uz upotrebu kreditnih sredstava za 20 odsto troškova.

Prikaz studije: Dragana Popović

Kompletan tekst studije može se preuzeti na internet portalu Građanskog preokreta: gradjanskipreokret.rs

JAROSLAV ČERNI
WATER INSTITUTE

NI PREČIŠĆENA ZRENJANINSKA VODA NE ODGOVARA PROPISIMA

Dr Dubravka Popović, načelnik centra za higijenu i humanu ekologiju Zavoda za javno zdravlje Zrenjanin kaže da je u uzorcima prečišćene vode u Zrenjaninu, u periodu od 14.11.2020. do 14.12.2020. godine koncentracija arsena bila povećana u jednom uzorku iz rezervoara “fabrike vode” i u 23 uzorka iz gradske vodovodne mreže, od ukupno 54 uzorka.

Učestvujući u Inicijativi “Zajedno do vode” koju sprovodi Građanski preokret, ona je u pisanim odgovorima istakla da su u tom periodu, osim povećane koncentracije arsena, povremeni uzroci neispravnosti bili i povećan intenzitet obojenja (7 uzoraka), povećan slobodni rezidualni hlor (7 uzoraka), povećan amonijak (13 uzoraka), povećani nitriti (1 uzorak), povećan ukupan broj aerobnih mezofilnih bakterija u jednom uzorku iz postrojenja i 12 uzoraka iz gradske vodovodne mreže.

Prema rečima dr Popović, osim zbog povećane koncentracije arsena, zrenjaninska voda ne odgovara propisima i zbog većeg intenziteta obojenja, povećanog utroška kalijum permanganata koji ukazuje na povećan sadržaj ukupnih organskih materija u vodi, te povećane koncentracije amonijaka i ortofosfata.

Koliko puta, na koliko uzorkovanih mesta i u kolikom vremenskom periodu je potrebno da voda u gradskom vodovodnom sistemu Zrenjanina ispunjava uslove iz Pravilnika o higijenskoj ispravnosti vode za piće da bi se pred Pokrajinskom sanitarnom inspekcijom pokrenula procedura ukidanja njene zabrane za piće?

Voda za piće mora da bude zdravstveno ispravna kontinuirano, da pokazuje ujednačeni kvalitet bez prekoračenja graničnih vrednosti. Kontinuirana kontrola vode za piće regulisana je zakonskom regulativom: Zakonom o vodama, Zakonom o komunalnim delatnostima i Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti vode za piće. Zakonom o vodama regulisane su obaveze kontrole kvaliteta vode javnog preduzeća, odnosno drugog pravnog lica koje obavlja poslove snabdevanja vodom koje je dužno da: 1) postavi uređaje i obezbedi stalno i sistematsko registrovanje količina vode i nivo podzemne vode i ispitivanje kvaliteta vode na vodozahvatu; 2) preduzima mere za obezbeđenje zdravstvene ispravnosti vode za piće; 3) preduzima mere za obezbeđenje tehničke ispravnosti uređaja. Voda za piće mora ispunjavati uslove u pogledu zdravstvene ispravnosti. U toku studijskoistraživačkih radova u novim zahvatima vode za izgradnju ili rekonstrukciju vodovoda pregled vode vrši se najmanje četiri puta godišnje u hidrološkoj godini u karakterističnim periodima u najmanje dve ovlašćene laboratorije, u obimu navedenom pod (V). Izveštaje o ispitivanju vode za piće zdravstvena ustanova koja vrši ispitivanje dostavlja sanitarnoj inspekciji.

Ko, koliko često i na koliko mesta uzorkovanja će obavljati ispitivanje ispravnosti vode u Zrenjaninu nakon što eventualno bude ukinuta zabrana za njenu upotrebu za piće? Šta se dešava ukoliko tada neki od uzoraka ne zadovoljavaju propisane standarde, odnosno ako uzorci povremeno ne ispunjavaju sve propisane standarde? Da li je, na primer, pojačano prisustvo hlora i njegovog mirisa, dovoljan razlog za ponovnu zabranu?

Zavod za javno zdravlje Zrenjanin vrši kontinuiranu kontrolu vode za piće na osnovu Ugovora o ispitivanju koji je potpisan sa JKP „Vodovod i kanalizacija” Zrenjanin. Ugovorom o ispitivanju vode za piće definisana su merna mesta i dinamika uzorkovanja, na osnovu Pravilnika o higijenskoj ispravnosti vode za piće. U gradu Zrenjaninu uzorkovanje i analiza pokazatelja osnovnog „A” obima vode za piće, vrši se 6 puta mesečno sa 8 mernih mesta iz centralnog vodovoda i jednog mernog mesta — iz rezervoara vode za piće postrojenja za prečišćavanje (kada

postrojenje isporučuje vodu). Kada se isporučuje prečišćena voda, prilikom svake analize, kontroliše se i koncentracija arsena u vodi za piće. Dodatno, na zahtev JKP „Vodovod i kanalizacija” Zrenjanin, kada se isporučuje prečišćena voda, uzorkovanje i analize

iz rezervoara postrojenja, vrše se svakog dana. Kontinuirana kontrola vrši se bez obzira na zabranu korišćenja ili na ukidanje zabrane. Ako se, na osnovu izvršenih laboratorijskih analiza, utvrdi da je voda za piće zdravstveno neispravna, sanitarni inspektor nalaže zabranu upotrebe vode za piće. Svi izveštaji o ispitivanju vode za piće šalju se sanitarnoj inspekciji. Pojačano prisustvo hlora kao i prisustvo mirisa može biti razlog za ponovnu zabranu. Sam miris na hlor, bez povišenih graničnih vrednosti slobodnog rezidualnog hlora nije razlog za zabranu.

Ko kontroliše kontrolore? Da li postoji instanca koja kontroliše rad i rezultate analiza akreditovanih laboratorija? Da li građani mogu sami slati vodu na analize, kako kome?

Rad mikrobiološke i fizičko-hemijske laboratorije Zavoda za javno zdravlje Zrenjanin, koje su akreditovane po standardu SRPS ISO/IEC 17025:2017, kontroliše Akreditaciono telo Srbije. Kod inspekcijskog uzorkovanja, postoji mogućnost superanalize uzoraka. Građani, isto kao i pravna lica, mogu Zavodu podneti zahtev za uzorkovanje i analizu vode za piće. Usluga uzorkovanja i analize plaća se po važećem cenovniku. Ukoliko korisnik ne želi uslugu uzorkovanja i sam dostavi uzorak, Zavod se odriče odgovornosti za poreklo uzorka, način uzorkovanja, uslove čuvanja i transporta.

Odgovore na pitanja je osim dr Dubravke Popović potpisao i v.d. direktor Zavoda za javno zdravlje Zrenjanin dr Predrag Rudan.

I VODA BEZ BOJE, UKUSA I MIRISA

MOŽE DA BUDE PUNA OTROVNOG ARSENA

Dr Dragana Jovanović, šef Odseka za vodu za piće i rekreaciju Instituta za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanović Batut" izjavila je da građani nisu dovoljno informisani, edukovani i svesni koliko arsen u vodi može da naštetiti njihovom zdravlju.

Ne bih pila vodu iz gradskog vodovoda u Zrenjaninu, a to što je ona povremeno bez boje, ukusa i mirisa ne znači da je arsen otklonjen. Odsustvo boje, ukusa i mirisa može da navede na pogrešan zaključak o ispravnosti vode, treba verovati samo ozbiljnim i stručnim laboratorijskim analizama – kaže dr Jovanović, koja je specijalista higijene.

Ona podseća da arsen spada u prvu grupu kancerogena, da je toksičan i izaziva niz hroničnih oboljenja pa se argument da je voda u Zrenjaninu oduvek imala prekomerne doze arsena ne sme koristiti za relativizaciju i negiranje opasnosti od njenog konzumiranja.

Po njenim rečima, Arsen može izazvati genske mutacije pa hipotetički možemo reći da na nas utiče i transgeneracijski.

Pojašnjavajući propise, dr Jovanović je rekla da je Svetska zdravstvena organizacija postavila privremenu graničnu vrednost na 10 mikrograma arsena po litri vode dok tehnološki napredne zemlje postavljaju i strožije standarde, a da bi najbolje bilo postići nultu vrednost. Koncentracija arsena u Zrenjaninu je oko deset puta veća od dozvoljene. To je količina koja konzumentu ne može akutno da izazove problem, već mu zdravlje ugrožava nakon dugotrajne upotrebe.

Dr Jovanović smatra da je jedna od najvažnih dimenzija

Dr Dragana Jovanović

kvalitetnog vodosnabdevanja dostupnost ispravne vode svima, i bukvalno i finansijski, što sada nije slučaj. Vodosnabdevanje je zakonom prepušteno lokalnim samoupravama, a postrojenja za prečišćavanje su zbog svojih tehnologija prilično skupa pa bi možda bilo dobro da sve bude rešavano regionalno, strateški na nivou države, a ne od mesta do mesta, zaključuje Jovanović.

Ona podseća da bi nadležne vlasti u Zrenjaninu morale da organizuju alternativno snabdevanje pijaćom vodom, makar putem lako dostupnih cisterni ili većeg broja javnih česmi s adekvatnim i često kontrolisanim filterima sve dok se ne pronađe trajno i održivo rešenje.

Komentarišući to što Zrenjaninci već 16 godina kupuju vodu za piće, dr Jovanović podseća da i dugotrajna upotreba flaširane vode nosi određene rizike, bez obzira na njenu fizičko-hemijsku ispravnost, jer vremenom na nju utiče ambalaža, pogotovo ako je plastična, kao i uslovi skladištenja, na primer svetlost i sobna temperatura, pa se može sekundarno kontaminirati.

Prave mineralne vode, s preko jednog grama minerala po litri, ne bi trebalo da zamenjuju vodu za piće, već da se konzumiraju u količini od jedne do dve čaše dnevno. Takvih na našem tržištu gotovo da i nema, a ono što se kod nas naziva mineralnim vodama je skoro izjednačeno s izvorskim vodama, koje se mogu konzumirati u većim količinama – objašnjava dr Jovanović.

Ceo razgovor sa dr Daganom Jovanović možete naći na youtube kanalu GP

DRINA JE PERSPEKTIVNIJE VODOIZVORIŠTE OD SAVE

Dr Duško Kuzović, arhitekta, predlaže da se snabdevanje pijaćom vodom srednjeg i severnog Banata obezbedi vodozahvatom na Drini i cevovodom od Šapca do Kikinde. Sekundarnom mrežom tog cevovoda bi se snabdevala manja naseljena mesta, što bi rešilo problem pristupa zdravstveno ispravnoj vodi svuda, a ne samo u velikim gradskim centrima poput Zrenjanina. Učestvujući u Inicijativi "Zajedno Do Vode" koju u Zrenjaninu sprovodi Građanski preokret, Kuzović je rekao da tehničko rešenje cevovoda dugog oko 160 kilometara ne vidi kao problem jer nešto slično već postoji u Srbiji od Svračkova preko Arilja, Požege i Čačka do Gornjeg Milanovca i snabdeva pijaćom vodom oko 350 hiljada stanovnika. Vodozahvat na Drini je još uvek netaknuta priroda i potrebno je vrlo malo hemijskog tretmana da bi voda odatle bila ispravna za piće. Pozivajući se na rezultate većeg broja analiza, on tvrdi da je

Dr Duško Kuzović

Drina perspektivniji izvor pijaće vode od Save i Dunava pa smatra da je moralna, profesionalna i građanska dužnost da se ona očuva. To podrazumeva da se obustave sve aktivnosti koje je ugrožavaju, među kojima je i dolazak Rio Tinta kao eksploatatora litijuma u predelu Loznice. Na pitanje zašto struka do sada nije izašla s ovakvim predlogom, Kuzović kaže da nema objašnjenje, osim da struka u Srbiji uglavnom radi po komandi političkih struktura. Živimo u vreme samoodbrane od palikuće koji skakuće i pravi požare po Srbiji, dok su nam državni službenici zaplašeni i kao moralno sterilisani sprovode sve što im

politika nalaže. Više ne sme da se čuti jer je dogorelo do nokata – zaključio je Kuzović.

Ceo razgovor sa dr Duškom Kuzovićem možete naći na youtube kanalu GP

ZAŠTO NE TREBA PRIVATIZOVATI VODOVODE

Voda je specifično dobro, od ključnog značaja za opstanak ljudi i drugog živog sveta, poput vazduha i sunčeve svetlosti. U mnogim zajednicama izvori pitke vode imaju često religiozni i kulturni značaj, uživaju posebno poštovanje. Voda je najvažniji resurs, i ukoliko je pod privatnom kontrolom, to znači da glavni izvor života pojedinaca i zajednica kontroliše neka privatna korporacija čiji je jedini cilj maksimalizacija profita. Komodifikacija vode znači da je ona dostupna samo onima koji imaju sposobnost da plate. Siromašni i marginalizovani ostaju bez pristupa vodi, privatni vlasnici tako stiču moć nad biološkim opstankom velikog broja ljudi.

Voda je kompleksno dobro, ona je javno dobro, ali po nekim svojim karakteristikama može da bude i roba, potrošnja je uglavnom individualna i merljiva, može se flaširati i prodavati, može se određivati i naplaćivati cena. Privatizacija vode motivisana je ekonomskim razlozima, s ciljem otvaranja novih tržišta na kojima bi se plasirale ogromne mase slobodnog kapitala koji postoji u međunarodnom finansijskom sistemu. U periodu od 1996. do 2002. Svetska banka je trećinu svojih kredita, investiranih u poslove s vodom, uslovljavala privatizacijom. Prema neoliberalnom konceptu, voda je sve više oskudni resurs koja mora imati punu ekonomsku cenu, treba da bude prodavana na tržištu onima koji ponude najveću cenu. Zaštita prirode i ograničenih resursa biće obezbeđena ukoliko se u ove oblasti uvedu tržišni mehanizmi. Voda je potcenjena, kažu neoliberali, nije ljudsko pravo nego roba kao i svaka druga. Procenjuje se da će 2025.god. potražnja za vodom nadmašivati ponudu za 56%.

Prema podacima UN oko osam stotina miliona ljudi u svetu nema pristup pijaćoj vodi, dve i po milijarde nije priključeno na kanalizaciju, a tri i po miliona ljudi godišnje umre od bolesti povezanih s prljavom vodom.

Oko 90% svetskog stanovništva koje je priključeno na vodovodnu mrežu vodom snabdevaju preduzeća u javnom vlasništvu. Od devedesetih godina dvadesetog veka počinje talas privatizacije i u ovoj oblasti. Na tržištu vodosnabdevanja dominira nekoliko multinacionalnih kompanija. Sve je veće tržište flaširane vode, koje je, takođe, monopolizovano. Privatne kompanije su poznate po tome što intezivno eksploatišu izvore vode, koji su ranije pripadali lokalnim zajednicama. Zbog nadeksploatacije, izvori brzo presuše.

Velike multinacionalne korporacije, uz podršku država, nastoje da monopolizuju vlasništvo nad izvorima vode i onemoguće lokalno stanovništvo da se autonomno snabdeva vodom. Pristup vodi treba da bude samo na tržištu, samodovoljnost zajednica je štetna za širenje i funkcionisanje

tržišta. Izvesni Gari Harinkton iz Ohaja, SAD, svojevremeno je osuđen na trideset dana zatvora zato što je skupljao kišnicu u veštačkim jezerima koje je napravio na svom imanju.

U brojnim primerima pokazalo se da je privatizacija vodovoda bila štetna. Privatne kompanije obično nedovoljno investiraju, cene skaču, smanjuje se broj zaposlenih, upravljanje je netransparentno, postoje znatni ekološki hazardi. Zbog očiglednih neuspeha privatizacije u Evropi je poslednjih godina ojačao pokret za remunicipalizaciju, tj. vraćanje vodovoda u javno vlasništvo. Tako su remunicipalizovani predhodno privatizovani vodovodi u Parizu, Berlinu, Budimpešti... U Italiji je 2011. godine održan referendum na kome su se birači ogromnom većinom opredelili protiv privatizacije vodovoda.

U nekim slučajevima privatizacija je dovela do pravih masovnih ustanaka. U bolivijskom gradu Kočabambi, američka kompanija Behtel krajem devedesetih godina dvadesetog veka dobila je ekskluzivno pravo na eksploataciju vode. Stanovništvo je moralo da plaća i sakupljanje kišnice i snabdevanje vodom iz vlastitih bunara, a cena vode iz vodovodne mreže drastično je skočila. Izbio je ustanak, tzv. Rat za vodu, a kompanija Behtel je bila prinuđena da napusti grad.

Najvrednije izvore vode u Srbiji već eksploatišu privatne kompanije, uglavnom strane, a u narednim talasima privatizacije sigurno će biti privatizovani i javni vodovodi čiji će vlasnici, naročito u velikim gradovima, postati strane kompanije. Vodovodi su sada u vlasništvu jedinica lokalne samouprave koje njima i upravljaju. Ova preduzeća imaju monopolski položaj na tržištu, opravdana je bojazan da će privatni vlasnici insistirati na većim cenama, što će vodu učiniti nedostupnom za deo stanovništva. Cirkulacija vode povezana je sa cirkulacijom novca, privatizacija vodovoda može privatnim kompanijama obezbediti ne samo velike profite već i političku kontrolu nad stanovništvom. Tako će biti ugroženo ne samo pravo na život mnogih pojedinaca i porodica, nego i javno zdravlje, zbog bojazni da će se pojaviti zarazne bolesti.

Stanovništvo Srbije svoje ljudsko pravo na bezbednu vodu može sačuvati samo ako nastane masovni socijalni pokret koji će uspeti da odbrani naše resurse od agresivnog nastojanja privatnih korporacija, da ih pretvori u izvor zarade. Model javnih preduzeća u oblasti vodosnabdevanja treba zadržati. Postojeći način upravljanja vodovodima je neodrživ, jer javna preduzeća pretvara u servis vladajućih stranaka. U velikim hidrotehničkim sistemima demokratsko participativno upravljanje je najbolji način da se ostvare interesi zajednice.

Miroslav Samardžić, politikolog iz Zrenjanina

Miroslav Samardžić

Pritisci na novinare od prvog dana zabrane vode za piće u Zrenjaninu

Učestvujući u Inicijativi “Zajedno do vode” koju u Zrenjaninu sprovodi Građanski preokret, **Miroslava Pudar**, dopisnik dnevnog lista Danas, izjavila je da novinari sve teže dobijaju odgovore od nadležnih za vodosnabdevanje, a da gradski vodovod i predstavnici “fabrike vode” igraju s njima svojevrsni ping-pong.

Od prvog dana zabrane upotrebe zrenjaninske vode za piće 2004. godine, novinari su bili izloženi pritiscima i sugestijama kako o tome treba da izveštavaju. Bili smo pod rafalnom paljbom tadašnjeg direktora vodovoda (Bratislava Tomića iz Demokratske stranke – prim. aut.) koji je bio nezadovoljan velikim publicitetom i smatrao da zabranjena voda nije toliko bitna tema, da treba da se izveštava o drugim stvarima – prisetila se Pudar.

Ona je rekla i da se na pritiske tokom godina različito reagovalo, a te razlike su najočiglednije u situacijama poput nedavne eksplozije u “fabrici vode” kada su na lice mesta došli brojni mediji i novinari s nacionalnog nivoa, a izostali su neki lokalni.

Na njeno pitanje zašto se Zrenjanin ne obrati državi za pomoć, jedan od bivših direktora gradskog vodovoda Ivan Dević joj je svojevremeno odgovorio da gradu nije potrebna pomoć, jer u ovo

Miroslava Pudar

postrojenje neće uložiti ništa. Od tada je iz budžeta uloženo puno novca, a čistu vodu i dalje čekamo. Puno je nejasnih detalja, i pravnih i finansijskih i tehnoloških, to ne mogu da otkrivaju samo novinari, a ni detektivima ne bi bilo lako – zaključila je Pudar.

Ona je skrenula pažnju da čak i ako fabrika vode proradi kako bi trebalo, problem s arsenom i metanom neće biti rešen jer se prečišćena voda distribuira samo u gradskom naselju dok desetine hiljada ljudi po selima imaju svoje nezavisne vodovode sa sličnim ili još većim problemima.

Pudar smatra da je odgovornost na onima koji vrše vlast sve ove godine jer pijaćoj vodi nisu pristupali kao prioritarnom pitanju niti su iskoristili više od četiri milijarde evra koje je Evropska unija opredelila Srbiji da reši taj problem, a očekuje probleme i s prečišćaćem otpadnih voda jer je grad u netransparentnom postupku zaključio ugovor s investitorom iz Ujedinjenih Arapskih Emirata, što je ponavljanje iste greške, uprkos prethodnom lošem iskustvu.

Ceo razgovor sa Miroslavom Pudar možete naći na youtube kanalu GP

ZA SVAKI NERAD INSTITUCIJE neko je lično odgovoran

Zorica Radišić, profesor i građanski aktivista, komentarišući probleme s vodosnabdevanjem u Zrenjaninu izjavila je da fokus ne treba da bude aktuelna “fabrika vode”, već oni koji su dozvolili da problem s pijaćom vodom eskalira i traje decenijama. Uvek se “izvuku” i budu zaštićeni donosioci odluka, a u retkim slučajevima kada se potegne pitanje odgovornosti za nešto loše, isturaju se u prvi plan neki izvođači radova, neki privatnici koji nas građane ne treba da zanimaju.

Kao učesnik Inicijative “Zajedno do vode” koju sprovodi Građanski preokret, Radišić je istakla da ne treba biti bilo kakav ekspert da bi se insistiralo na građanskim pravima: “Treba samo odvojiti malo vremena i truda. Institucije treba motivisati, treba ih hraniti podacima, a onda i pritiskati, ako se neko pitanje ne rešava”.

Radišić je prepoznala veliki problem u sistematskom isključivanju javnosti u postupcima usvajanja planskih dokumenata jer bez informacija ljudi ne mogu pravilno i na vreme da reaguju: “Zato imamo situaciju da se ljudi jadaju jedni drugima umesto da preusmere energiju na pravu adresu, na odgovorne. A za svaki nerad institucije postoji neko ko je lično odgovoran”.

Ona je podsetila da je Srbija izvršila opasnu izmenu zakona o komunalnim delatnostima zbog “fabrike vode” u Zrenjaninu. Po toj izmeni, ako se složi lokalni vodovod, onda i neka juče osnovana firma “Trovačnica kod Pere” može da snabdeva grad vodom. A pošto zakon ne može da važi unazad, uprkos izmenama, ugovor potpisan 2015. ne može da postane zakonit i oni koji su ga potpisali moraju da odgovaraju. Ne treba čekati šest godina da se to ustanovi

– kaže Radišić.

Osvrćući se na društveni razvoj u Srbiji, Radišić je ocenila da nam treba generalni plan razvoja prilagođen potrebama ljudi na ovom području, a “to nisu slobodne zone u kojima investitori dobijaju povlastice, a ne podležu obavezama, toga nema nigde na svetu”.

Ne trebaju nam industrijski dinosauri, reindustrijalizacija kao da smo u sedamdesetim godinama prošlog veka, nego nam trebaju nove tehnologije. Pametnije je mladima dati stimulacije za startup biznise nego nekom Linglongu za gumaru – zaključila je Radišić.

Ona je pozvala sve zainteresovane građane da zovu postupajućeg tužioca po krivičnim prijavama u vezi s vodosnabdevanjem koje je podneo Građanski preokret i interesuju se za status tog predmeta. To je Gordana Rainović iz Posebnog odeljenja Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu za suzbijanje korupcije, a broj telefona joj je: 0214876444.

Ceo razgovor sa Zoricom Radišić možete naći na youtube kanalu GP

Zorica Radišić

Priča o zrenjaninskoj vodi JE PRIČA O NERADU INSTITUCIJA

BRNABIĆ da se izjasni o fabrici vode u Zrenjaninu

Zoran Gavrilović

Zoran Gavrilović, sociolog Biroa za društvena istraživanja (BIRODI), komentarišući to što već 16 godina u Zrenjaninu nema zdravstveno ispravne vode za piće, ocenio je da tih problema ne bi bilo da građani imaju svoju državu. “Priča o zrenjaninskoj vodi je priča o neradu institucija. Da imamo državu, problem s vodom u Zrenjaninu bi davno bio rešen” – istakao je Gavrilović.

On je primetio da javni medijski servis ne obavlja svoju funkciju generalno pa ni kada je problem vodosnabdevanja u pitanju jer ga ne tretira kao pitanje od značaja za građane i kao nacionalni problem već kao lokalno-komunalno pitanje.

Aktuelni pokušaj da se problem reši izgradnjom prečistača u privatnoj svojini Gavrilović vidi kao sprovođenje privatizacije javnih resursa bez ikakve strategije, osim pljačkaške. “Fabrika vode” u Zrenjaninu nije javno-privatno partnerstvo nego zarobljavanje države, jer se javnim novcem stvara profit ljudima koji su bliski vladajućoj partiji.

Odgovarajući na pitanje o građanskom aktivizmu i “mlakoj” reakciji Zrenjaninaca na svoj dugogodišnji problem, Gavrilović je podsetio na loše iskustvo tokom privatizacije zrenjaninskih privrednih giganata i na radničku borbu koja se na kraju pokazala kao uzaludna: “iskustvo uzaludne borbe za nekadašnje firme verovatno danas umanjuje otpor privatizaciji vodosnabdevanja”.

Na pitanje šta bi Zrenjaninci mogli da urade u postojećoj situaciji, Gavrilović je rekao da su državne institucije razorene pa bi neplaćanje poreza bilo opravdano, a da uspeh zavisi od solidarnosti: “Ako pitanja vode i vazduha nisu zid od kojeg nema daljeg uzmicanja, onda idemo putem bez povratka. Moramo pojačati javnost, solidarnost i aktivizam” – zaključio je Gavrilović.

Ceo razgovor sa Zoranom Gavrilovićem možete naći na youtube kanalu GP

Prilikom posete “fabrici vode” u Zrenjaninu 26. juna 2019. godine, Ana Brnabić je izjavila da je “važno da građani znaju šta radimo, šta smo investirali, zašto se pomeraju rokovi i ko je odgovoran...”

JKP “Vodovod i kanalizacija” Zrenjanin je objavilo izveštaj stručne komisije o radu “fabrike vode” u kome je konstatovano da to postrojenje ne ispunjava ni jedan od 34 tehnička uslova iz ugovora, da velik broj uzoraka prečišćene vode nije u skladu s Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti, da se voda u tom postrojenju ne dezinfikuje po propisima, da njegov rad iscrpljuje izvorišta vode i dovodi do propadanja gradskog kanizacionog sistema.

“Fabrika vode” ne radi od 14. decembra prošle godine, kada se u njenom postrojenju dogodila eksplozija u kojoj su povređena dva lica.

Iz budžeta države i grada Zrenjanina tokom poslednje dve godine uloženo je više stotina miliona dinara u to postrojenje, koje je u privatnom vlasništvu.

Pozivamo Anu Brnabić da se izjasni o “fabrici vode” u Zrenjaninu i da saopšti građanima upravo ono što je lično istakla kao važno: šta radite, u šta ste investirali, koji je rok da Zrenjaninci dobiju ispravnu vodu za piće i ko je odgovoran za fijasko?

Ana Brnabić

LEGALIZACIJA kineskog radnog logora u Srbiji

Urbanističkim projektima firmi "Penfarm" i "Rakić plast" u Industrijskoj zoni Jugoistok u Zrenjaninu, neposredno pored gradilišta fabrike guma Linglong, planirano je postojanje u Evropi nezabeleženog radnog logora u kojem će se ljudi držati u kontejnerima bez osnovnih uslova za život. Prema planovima koje je predstavila Gradska uprava Zrenjanina, planiran je smeštaj više stotina ljudi bez prostorija za ishranu, prostora za odmor, prostora za adekvatno održavanje higijene i prostora za pružanje prve pomoći, a sve na lokaciji koja ne pruža minimum bezbednog okruženja, odnosno zaštitu od požara.

Već neko vreme se u Zrenjaninu mogu čuti nezvanične priče o više desetina, a možda i stotina neprijavljenih radnika Kineza koji su dovedeni na gradilište fabrike guma Linglong, a smešteni su u nehumanim uslovima na susednim parcelama u Industrijskoj zoni Jugoistok. O tome je pisao i list "Zrenjanin", a prepuštanje dela parcele Kinezima potvrdio je i vlasnik preduzeća "Rakić plast". Objavljivanjem javnih poziva za prezentaciju urbanističkih projekata firmi "Penfarm" i "Rakić plast", odnosno plana objekata u kojima će u 128 soba u kontejnerima biti smešteno 520 ljudi, takve priče dobijaju potvrdu.

Ta namera je suprotna zakonu jer se na predmetnim parcelama smeštaju radnici u privremene objekte da bi radili na drugim parcelama, a po propisima se privremeni objekti mogu podizati i koristiti isključivo u funkciji gradnje objekata na istoj parceli.

Kako bi izbegli plaćanje doprinosa za građevinsko zemljište u redovnoj proceduri, koji se ne plaća za privremene objekte, u predstavljenim planovima uveden je novi pojam – "privremeni gradilišni kamp", koji ne postoji u propisanoj klasifikaciji objekata, a na koje se odnose ovi urbanistički projekti.

Besmisleno je za dva skladišta od 200 kvadratnih metara, opisanih u urbanističkom projektu kao krajnje jednostavnih objekata, tražiti nesrazmerno velik broj privremenih objekata i smeštaj više stotina radnika u "gradilišni kamp". Očigledno je da ti objekti već postoje i da u njima već borave radnici na izgradnji, ali ne predmetnih skladišta, već obližnje fabrike guma Linglong, čime se grubo krše propisi Republike Srbije, a ovo je pokušaj legalizacije takvog stanja i postupanja.

Finansijer urbanističkih projekata "Penfarm" i "Rakić plast" je China Energy Engineering Group Tianjin Electric Power Construction Co. Ltd. ogranak Beograd, firma koja gradi i fabriku guma Linglong.

Građanski preokret je na osnovu utvrđenih činjenica pisanim zahtevom pozvao Gradsku upravu grada Zrenjanina da poštuje zakonske propise iz oblasti prostornog i urbanističkog planiranja i poništi sve do sada preduzete radnje u vezi s projektima "Penfarm" i "Rakić plast".

Građanski preokret pita Vladu Srbije da li kineska kompanija Linglong, njeni kooperanti i izvođači radova uživaju eksteritorijalna prava u Srbiji u pogledu angažovanja i smeštaja radne snage i poziva tužilaštvo i nadležnu inspekciju rada da odmah provere postojanje radnog logora u Industrijskoj zoni Jugoistok u Zrenjaninu i uslove pod kojima žive i rade graditelji fabrike guma, odnosno da li je u pitanju prisilni rad.

Građanski preokret zahteva ispitivanje postojanja sukoba interesa kod autora urbanističkih projekata za "Penfarm" i "Rakić plast" – odgovornog urbaniste i odgovornog lica Ljubice Čulibrk Santrač iz Arhitektonskog studija "Nuova", koja je, kao i direktorka tog studija Biljana Tabački, u isto vreme i stručni saradnik Komisije za planove Grada Zrenjanina.

Snimak sa svečanosti postavljanja kamena temeljca fabrike Ling Long

PREKINUTI SADISTIČKI ODNOS države prema Zrenjaninu

Građanski preokret je pozvao Narodnu skupštinu Republike Srbije da Zakonom o budžetu za 2021. godinu prekine sadistički odnos prema Zrenjaninu i njegovim stanovnicima i da sredstva koja su predlogom Vlade Srbije planirana za podsticaj privatnih kompanija Linglong i Eseks preusmeri u finansiranje infrastrukturnih radova.

Na tri kilometra od gradilišta Linglonga iz vodovodnih slavina građanima ističe eksplozivni metan, a za rešenje tog problema po saopštenju vlasti “nema sredstava”. Obilaznica oko Zrenjanina, koja košta kao jednogodišnja novogodišnja rasveta i ukrašavanje Beograda, gradi se više od deset godina i kraj joj se ne nazire.

Svakog meseca u Zrenjaninu na nekoliko mesta pucaju vodovodne cevi koje nisu menjane od šezdesetih godina prošlog veka. Urušava se i fekalna kanalizacija, zbog čega su čitave ulice mesecima zatvorene za saobraćaj. Svaka kiša koja traje duže od desetak minuta poplavi drumove jer je i kišna kanalizacija ruinirana.

Država je već poklonila Linglongu skoro 100 hektara poljoprivrednog zemljišta i omogućava mu da izvodi građevinske radove bez zakonito stečenih građevinskih dozvola i studije o proceni uticaja na životnu sredinu.

Na osnovu rešenja Komisije za dodelu državne pomoći Republike Srbije, država pomaže kinesku fabriku automobilskih guma u Zrenjaninu sa 83,5 miliona evra. Od toga, nešto više od 7,5 miliona evra je vrednost zemljišta koje je poklonjeno Linglongu, a ostatak bespovratne državne pomoći će biti isplaćen u novcu, u periodu od 2020. do 2026. godine.

Iz budžeta države je tokom 2020. godine izdvojeno i više od sto miliona dinara za privatno preduzeće koje već šest godina neuspešno gradi prečistač vode za piće, a nezakonito je uključeno u sistem vodosnabdevanja u Zrenjaninu.

Predlog Vlade Srbije da se sredstvima iz državnog budžeta i tokom 2021. godine finansiraju politički odabrane kompanije u Zrenjaninu, dok je grad u velikim infrastrukturnim problemima, ne može se nazvati drugačije nego sadističkim odnosom koji mora da prestane.

PISMO DELEGACIJI EU: Fabrici da pogleda u realnost

Građanski preokret je uputio pismo Semu Fabriciju, šefu Delegacije Evropske unije u Srbiji, kojim ga je bliže i detaljnije upoznao s trendovima koji su u suprotnosti s njegovim nedavnim tvrdnjama iznetim na sednici skupštinskog Odbora za evropske integracije da “Srbija ima umerenu do dobru pripremljenost kao funkcionalna tržišna ekonomija”.

Građanski preokret je Fabricija podsetio na kršenje većeg broja propisa i odstupanje od tržišnih principa na primeru odnosa državne vlasti prema kompaniji Linglong koja u Zrenjaninu podiže fabriku automobilskih guma.

Investitor Linglong u Srbiji ima izuzetno privilegovan položaj. Zbog njega se poljoprivredno zemljište konvertuje u građevinsko. Daju mu se bespovratno milioni evra iz državnog budžeta. Dozvoljava mu se gradnja bez zakonitih građevinskih dozvola. Policijom se sprečavaju građani da prisustvuju javnoj raspravi o uticaju njegove fabrike na životnu sredinu. Sve to režimski mediji zataškavaju.

U slučaju Linglonga, na jednom mestu se pokazuju drastična odstupanja Srbije od pravne države, tržišne privrede, slobode medija i poštovanja građanskih prava. Pošto Linglong nije jedini takav slučaj, Građanski preokret je pozivao Fabricija da digne pogled s mrtvih slova u srpskim propisima i pogleda u realnost.

Sem Fabrici

Izgradnja fabrike automobilskih guma Linglong od početka prate nezakonita postupanja investitora i organa vlasti Republike Srbije. Poslednje u nizu je sprečavanje zainteresovanih građana da prisustvuju javnoj raspravi o ekološkoj studiji Linglonga 18. februara u Novom Sadu. Umesto da obezbedi adekvatan prostor za sve uredno, unapred i pismeno prijavljene učesnike, ili da odloži raspravu do poboljšanja zdravstvene situacije, Pokrajinski sekretarijat je sprečio njeno sprovođenje po slovu i u duhu zakona. Linglongova studija o proceni uticaja na životnu sredinu je prepuna opštih mesta i neutemeljenih tvrdnji pa ju je neophodno odbiti i iz formalnih i iz sadržinskih razloga. Ukoliko je Pokrajinski sekretarijat za urbanizam ipak prihvati, Građanski preokret će ga tužiti Upravnom sudu.

Kome nije mirna savest zbog dolaska Linglonga?

Grafit "Stop Linglong" koji je na pravoslavni Božić osvanuo ispod murala pokojnog patrijarha Irineja na Žitnom trgu u Zrenjaninu prekrečen je za jedan dan. Prethodno je nelegitimni gradonačelnik Zrenjanina Simo Salapura osudio njegovo ispisivanje. Tim povodom, Građanski preokret postavlja nekoliko pitanja:

1. Zašto se tako brzo i efikasno ne uklanjaju svi grafiti koji ruže grad, a ima dosta onih koji na fasadama stoje i duže od deset godina?

2. Zašto se nelegitimni gradonačelnik Salapura oglasio samo povodom jednog od više stotina, možda i hiljada grafita u Zrenjaninu?

3. Zašto je otpor dolasku kompanije Linglong jedina tabu-tema za zrenjaninske fasade i lokalnu vlast?

4. Kome nije mirna savest zbog dolaska Linglonga pa bi najradije da se o tome čuti?

STOP LINGLONG

KOME SMETA GRADANSKI PREOKRET?

Srpska napredna stranka se oglasila 17. februara saopštenjem svog gradskog odbora u Zrenjaninu koje prenosimo u celini:

I ako je javna rasprava o proceni uticaja na životnu sredinu fabrike guma „Linglong“ u Zrenjaninu najavljena za sutra, 18. februara, 2021. godine, pojedini destruktivni igrači danas minornih političkih partija infiltrirani u građanska udruženja, svesno i namerno, bez pokrića uznemiravaju javnost. Stručnjaci za sve i svašta, za ekologiju, poljoprivredu, zdravstvo, ekonomiju, kulturu, sport, okupljeni u zrenjaninsko udruženje „Građanski preokret“, organizovali su proteklog vikenda, u Kulturnom centru Zrenjanina, „edukativnu radionicu“ za sastavljanje primedbi i pitanja u vezi sa Studijom o proceni uticaja na životnu sredinu kompanije „Linglong“. Zanimljivo je da je Malu salu Kulturnog centra Zrenjanina za ove namene zakupila organizacija CRTA, koja je do sada bila poznata po praćenju izbora u Srbiji. Kako je navedeno, „Građanski preokret“ će ove aktivnosti sprovoditi upravo sa tom organizacijom, koja je, nakon bavljenja regularnostima izbora, očigledno postala stručna i za privredna i ekološka pitanja.

S obzirom na to da ove dve udružene organizacije stalno insistiraju na transparentnosti, bilo bi lepo da prvo pođu od sebe. Da saopšte građanima ko čini „Građanski preokret“ i da li su to u najvećem broju aktivisti zaposleni u javnim, da ne kažemo državnim službama? Kako izgleda jedan njihov radni dan na radnom mestu u državnim službama i javnim ustanovama i da li se na poslu bave bilo čim drugim osim smišljanjem novih optužbi na račun Gradske uprave, na čijem su platnom spisku? Da li su, možda, u pitanju sadašnji ili bivši članovi pojedinih opozicionih partija? Da li su neki od njih predstavnici bivše vlasti i, ako jesu, šta su u to vreme radili na rešavanju problema kojima se sada, navodno, bave? Zatim, neka odgovore svojim sugrađanima ko finansira njihove aktivnosti i sa kojim ciljem? Zašto uporno obmanjuju javnost da je fabrika „Linglong“ ekološka bomba? Imaju li neke dokaze za te ozbiljne optužbe? Ukoliko ih imaju, zašto ih ne dostave nadležnima!? Ili im je jedini cilj da oteraju sve moguće investitore, koji otvaraju nova radna mesta u Zrenjaninu? Možda će „Građanski preokret“, umesto ovih investitora, svojim sugrađanima ponuditi druga radna mesta i redovne plate? I na kraju – ko kontroliše one koji žele da kontrolišu druge?

ODGOVOR GRADANSKOG PREOKRETA:

Građanski preokret je udruženje onih koji se zalažu za demokratiju, poštovanje građanskih prava i sloboda, za kvalitetniju i efikasniju državnu administraciju, za poštovanje propisa, zaštitu životne sredine i za veće učešće građana u odlučivanju o pitanjima koja su od značaja za njih. Građanski preokret je organizacija koja ne smatra da su zaposleni u državnim organima robovi aktuelne vlasti, već ljudi koji imaju punu slobodu i pravo da misle svojom glavom i javno iskazuju svoje stavove, uključujući i kritike vlastima i političarima. U Građanskom preokretu su ljudi koji nikom nisu dužni, koji se nisu okupili da bi imali neku ličnu korist i koji vas se ne plaše jer im je savest čista. Građanski preokret je, dakle, sve suprotno od vas „naprednjaka“. Ko smo, imenom i prezimenom, čak i fotografijom onih koji rukovode udruženjem, mogu da vide svi na našem internet portalu, a mogli bi da saznaju i u klasičnim medijima da ih Srpska napredna stranka ne drži pod strogom kontrolom i cenzurom. Ne tvrdimo da je fabrika guma ekološka bomba, mada tokom vaše vlasti eksplodiraju i fabrike vode, nego insistiramo da svaki investitor i državni organi rade po propisu, što u slučaju Linglonga i vlasti kojom upravlja SNS nije slučaj. Osnovani smo, radimo i finansiramo se u skladu sa zakonima Republike Srbije i pozivamo nadležne organe da to odmah provere, kako bi se pokazalo da nas vi, „naprednjaci“, klevećete kada tvrdite suprotno. I na kraju – mi smo onaj orah, voćka čudnovata, koju nećete slomiti, a na kojoj ćete zube polomiti.

Jedan od sastanaka u Građanskom preokretu

Neophodna je SMENA VLASTI

Odgovarajući na pitanja novinara koji su prethodnih meseci često dolazili u Zrenjanin jer je ovdašnja voda postala interesantna i van lokalnih okvira, Ivan Živkov, sociolog i član Upravnog odbora Građanskog preokreta je istakao da je problem nemoguće rešiti bez kompletne smene nesposobne, nestručne i štetočinske vlasti, i bez adekvatnog kažnjavanja konkretnih krivaca za šestogodišnju ujdurmu s “fabrikom vode”. Za smenu vlasti neophodna je mobilizacija građana, a za kažnjavanje krivaca da pravosuđe kvalitetno radi svoj posao – smatra Živkov.

- Nema rešenja s istim ljudima u pozicijama moći jer su pokazali šta znaju, kako rade i razmišljaju. Oni formiraju “stručnu komisiju” tek kada im posao doživi fijasko, nakon što nam potroše šest godina života i gomilu novca. Ne uče čak ni na greškama. Sad su i ugovor za izgradnju prečištača otpadnih voda potpisali naprečac, bez javne rasprave, bez otvorenog postupka, sa arapskom firmom koja nema nikakvih referenci u Srbiji i Evropi. A komisiju stručnjaka će verovatno formirati 2027. godine, kada im to postrojenje eksplodira, zaključio je Živkov.

Ivan Živkov

Impresum

Izdaje: Građanski preokret, Pupinova 20, Zrenjanin.

gradjanskipreokret.rs

facebook.com/gradjanskipreokret

twitter.com/gpreokret

instagram.com/gpreokret

Za izdavača: Dušan Kokot

Prelom i grafička obrada: Danka Ječmenica

Štampa: Štamparija Grafoprodukt, Novi Sad

Pred nama su VELIKI IZAZOVI

Dušan Kokot, predsednik Upravnog odbora Građanskog preokreta, na konferenciji za novinare održanoj sredinom februara, upoznao je javnost da će u narednom periodu to udruženje pružiti logističku i stručnu podršku građanima da iskoriste svoja prava kako bi zaštitili javni interes u odnosu na izgradnju fabrike automobilskih guma Linglong.

Organizovali smo odlazak na javnu raspravu u Novi Sad, a nakon što smo sprečeni da uđemo na nju, započeli smo pravnu bitku za osporavanje Linglongove ekološke studije. Pripremamo edukativne radionice i stručnu pomoć građanima – pojasnio je Kokot.

Građanski preokret će ove aktivnosti sprovoditi u saradnji s Centrom za istraživanje, transparentnost i odgovornost poznatijim po imenu CRTA, u okviru šire inicijative “građani imaju moć”.

Kokot je rekao da je udruženje na čijem je čelu značajno ojačalo tokom prethodnih godinu dana, pre svega zahvaljujući sprovođenju inicijative “Zajedno do vode”, da se broj članova udruženja udvostručio, a da su aktivnosti postale vidljivije i prepoznatljivije u javnosti. Zbog toga se posebno zahvalio fondaciji The European Endowment for Democracy (EED) na podršci i saradnji.

- Pred nama su veliki izazovi. Podsećam da je Građanski preokret prošle godine usvojio Proglas o postizbornoj Srbiji kojim je konstatovano da nam društvo nije slobodno i demokratsko, da se Srbija po stanju u državnim institucijama vratila na nivo iz sedamdesetih godina prošlog veka kada je postojala nepodeljena vlast, neprikosnoveni vođa, kontrolisani mediji, lažni izbori i represija nad disidentima, i da predstoji teška borba za oživljavanje demokratskih vrednosti i političkog pluralizma u kojoj će Građanski preokret nesebično učestvovati – zaključio je Kokot.

Dušan Kokot